

	LEDER	3
TEMA - UDVIKLING AF NY DANSK DRAMATIK	4	En rundbordssamtale
	12	Udvikling eller afvikling af dansk teaterdramatik
	15	Canadiske dramatikere i Manitoba
	17	Fremme af ny dansk dramatik
	IN PROGRESS	18 DATS mister tilskud
	LÆSERBREVE	20 Kontingentrabat?
MAFO - Meddelelser fra andre forbund og organisationer	22	Biblioteksafgift - send ansøgning og klag - NU
	KURSER/ SEMINARER	24 Efterårets læsekreds
	25	DEVELOPMENT SKILLS - MEDIA Desk seminar Uddannelse på DRAMATISKE INSTITUTTET
	LEGATER OG STIPENDIER	26 Hæderspriser og legater gøres skattefrie Mayday-midlerne
	27	Ansøgning til legatophold på Klitholmen Ansøgning til Hirsholmenes kunstnerboliger Ansøgning til Litteraturrådet Kulturstøttelinks
MEDDELELSER FRA KONTORET	28	Opdatering af databasen Personaleændringer i administrationen
	MEDLEMMER	28 Indmeldelser Udmeldelser

Leder

ALLE ER ENIGE OM, at vi i dag har en ny og utrolig stærk skuespillergeneration; at vi har en ny stærk spillefilmgeneration; at danske tv-serier oplever en guldalder, som ikke er set siden *Matador* og *Huset på Christianshavn* og at en meget markant dramatiker-generation har set dagens lys op gennem 90'erne. Alligevel oplever vi i disse år en stagnation og tilbagegang i opførelserne af ny dansk dramatik. Det Kongelige Teater har kun én premiere på ny dansk dramatik i den kommende sæson - ud af i alt femten premierer!! I det store og hele er den nye danske dramatik kun synlig på Aveny-T, Cafétéatret, Kaleidoskop og på Husets teater. Derudover sker der ikke meget. Den nye danske dramatik har ikke den volumen i det samlede teaterbillede som den burde ha'. Den ny dramatik har et liv i vækstlaget, men sjældent på de store scener.

Man kan selvfølgelig sige som nogle anmeldere, at kvaliteten er for ringe. At danske dramatikere simpelthen ikke skriver godt nok i forhold til udenlandske dramatikere. At der ikke er den samme kraft og saft i ny dansk dramatik som i de mest vitale af klassikerne - Shakespeare, Ibsen, Strindberg osv. At ligegyldigt hvor meget man satses, så er talentet der ikke.

Men man kan også sige, at der ikke har været nogen samlet strategi for udvikling af en ny dansk teaterdramatik, på samme måde som der har været indenfor film og tv, hvor man i begyndelsen af 90'erne med henholdsvis filminstituttet og DR TV-drama som motor kraftigt sadlede om og satsede på udvikling af manuskriptet, raffinerede dramaturgien og fortælle teknikken og med spredehagl satsede på at få

en ny talentfuld generation i sving med at producere film og tv.

Udviklingen af ny dansk dramatik er lagt i hænderne på det enkelte teater. Der er ikke specielle dramatikerpuljer eller markante initiativer i Teaterrådsregi i forhold til ny dansk dramatik. I Teaterrådsregi er der en lille pulje på en halv million til fremme af ny, dansk dramatik. Derudover er der en mindre dramatikerpulje under Litteraturrådet, samt et film- og teaterudvalg under Statens Kunstfond, der uddeler legater til bl.a. dramatikere. Alt sammen udmærkede initiativer, men mikroskopiske tiltag i forhold til det samlede teaterbillede.

Og nu er vi så i en situation, hvor der i de kommende år højest sandsynligt skal spares markant på teaterområdet. Men i stedet for at jamre og brokke sig, er tiden så ikke inde til at se på, hvordan den nye danske dramatik kan være med til at gøre det danske teater til en uafviselig del af det samlede kulturbillede?

Er tiden ikke inde til helt konkret at se på, hvordan man i en ny teaterlov kan sikre den nye danske dramatik, og hvilke initiativer der kan tages for at få sat en udvikling af ny dansk dramatik i gang, både centralt i det nye Kunstråd, samt ude på de enkelte teatre?

Nikolaj Scherfig
FORMAND

UDVIKLING AF NY DANSK DRAMATIK

Udvikling af ny dansk dramatik – en rundbords-samtale

DE INDBUDTE VAR STIG JARL, BO HR. HANSEN, JOKUM ROHDE, JON STEPHENSEN OG LARS KNUTZON. DERUDOVER DELTOG FORMANDEN FOR DANSKE DRAMATIKERES FORBUND, NIKOLAJ SCHERFIG, SAMT ANNETTE ROSENDAHL SOM REPRÆSENTANT FOR *REPLIKKER*.

VELKOMST

NIKOLAJ SCHERFIG: Indbydelsen til denne samtale udspringer af, at vi internt i forbundet er forurolet over den kaotiske kultursituation. Da kulturministeren begyndte at komme med sine udmeldinger, kunne vi med det samme mærke en afmatning i teatrenes bestilling af stykker. Bestillingerne er på vej op igen, men vi er nu blevet bevidste om, hvor sårbar en størrelse dansk dramatik er. Dansk dramatik burde være en af de søjler, som står stærkest i det

samlede teaterbillede. Vi vil derfor gerne vide, hvorfor det ikke forholder sig sådan, og hvilke tiltag man eventuelt kunne gøre for at skabe en bedre balance. Derfor har vi inviteret en teaterteoretiker, to dramatikere, en teaterdirektør og en instruktør, så vi kan få en bedre forståelse for, hvilke problemer der er i forhold til udviklingen af dansk dramatik og hvilke løsninger der kunne være på dem.

TEATERKONVENTIONERNE

JON STEPHENSEN: Et af problemerne i forhold til ny dansk dramatik handler om konventioner. Uanset om dramatikken er nyskrevet eller ej, ligger den under for nogle teaterkonventioner, som især anmelderne har været med til at fastholde. Eksempelvis var årets tre nominerede forestillinger til Bedste Reumertforestilling et Ibsenstykke, et Strindbergstykke og et Nathansenstykke. Selv de år, hvor der faktisk skabes ny dansk kvalitetsdramatik, vælger anmelderne at favorisere tre klassikere. Det synes jeg er

problematisk!

Ikke fordi alting hele tiden skal handle om dansk film, men når nu det lykkedes for dansk film i 90'erne skyldtes det, at et helt nyt kuld instruktører og manuskriptforfattere turde smide hæmningerne. Sproget blev fornyet, spillemetoden blev fornyet og et helt nyt publikum dukkede op. Der skete noget befriende, da de gjorde op med konventionerne. Det har teatrene selvfølgelig også prøvet. Danterne lagde sig i høj grad i de danske films slipstrøm. Men generelt set er der stadig alt for mange konventioner forbundet med dansk dramatik.

JOKUM ROHDE: Det der skete for filmen i 90'erne var ikke et brud på konventionen. Det man så var derimod, at filmen blev dybt konventionel og genreorienteret, så man i kontrast til 80'erne vidste hvilken slags film man så. Filmen rekonventionaliserede sig selv og hvis nogen har brug for at gøre det, så er det den nye dramatik. Ved at gentage de samme slags

stykker ethundrede gange skabte Dr. Dante jo netop sin egen konvention. Jeg synes man skal huske på, at teaterhistorien er utrolig frodig og mangfoldig, mens filmhistorien er som en ørken i forhold til teaterhistoriens jungle og oase af 2000 års vidt forskellige teaterkonventioner. Den teaterhistoriske bevidsthed, det at kunne udnytte sin historie og sin konvention, er det der mangler i det nye teater.

Dramatikere og scenekunstnere kender stort set kun til naturalismen og absurdismen. Der er enten det realistiske eller det mærkelige, hvilket jo er en kraftig reduktion af historiens mangfoldighed. Hvor finder du f.eks. en dramatiker som kender sine parisiske boulevardteatre fra 1820'erne. Det er de færreste, der har læst dem og det er de færreste, der ved, at de havde de tidligste cinematografiske metoder indkorporeret i deres storytælling. Det, man bør efterlyse hos de nye dramatikere, er ikke længere at eksplodere. Nu synes jeg, vi har eksploderet nok.

BO HR. HANSEN: Egentlig synes jeg ikke, at der er så meget grund til at hidse sig op, når anmelderne synes, at klassikeropsætningerne er de bedste. Der, hvor der er grund til at skyde på anmelderne – og anmelderne er jo aldrig bange for at skyde på dramatikere – det er, når de skaber en panikstemning. Åh nej, nu er det blevet år 2002, hvor er det nye, og gud, hvor forfærdeligt, de danske dramatikere skriver stadig halvfemserteater. Jeg tror virkelig på, at tingene sker, når de skal ske. Og lad for helvede de forskellige dramatikere få lov til at komme frem med deres tekster uden det der hysteriske krav om fornyelse. Det er som om, alle nye stykker skal svare på det store, utålelige spørgsmål: Hvor går teatret hen? Se hellere på om den enkelte dramatiker udvikler sig.

Men jeg er fuldstændig enig med Jokum i, at der skal noget større traditionsbevidsthed til. Det siger jeg på vegne af os halvgamle, afdankede dramatikere. Lad de unge eksplodere. Det håber jeg da, de får lov til. Og hvis de ikke får lov, så håber jeg, de skaber nogle rammer for sig selv at eksplodere i.

DET BRANCHEOPDELTE TEATER

JON STEPHENSEN: Et andet problem er manglen på det projektorienterede teater. Dansk teater er ufattelig brancheopdelt. Instruktører, scenografer og dramatikere hyres uafhængigt af hinanden af teaterchefen. Projekterne udspringer ikke af lyst, men af tilfældigheder og det må på en eller anden måde give noget mindre stærkt. De udenlandske instruktører som f.eks. Robert Wilson kommer med en helt anden konceptuel indfaldsvinkel eller en næsten helt billedkunstnerisk indfaldsvinkel til det at arbejde med teater.

I Danmark arbejder Jacob F. Shokking og Teater Grob med et team omkring sig, hvor de kan lege sammen. Deres ting udspringer af lyst, og samtidig er de er ikke så brancheopdelte. Det er ofte den samme, der er manuskriptforfatter og instruktør eller instruktør og scenograf. Men det er usædvanligt. Dansk teater bliver normalt ikke til i leg. Det bliver til i en meget anstrengt proces. Det er ulige mennesker som bringes sammen og som ikke til daglig arbejder sammen.

Jeg tror virkelig på, at styrken skal findes i det projektorienterede og i at tingene udspringer af lyst. På netop den måde skabte vi forestillingen: *Boblerne i bækken*. Her hyrede vi Nikoline Werdelin (dramati-

ker og instruktør på forestillingen, red.) 2 år før premieren ud fra en skelletagtig ide, som vi synes passede til hende og allerede før hun begyndte at skrive snakkede vi skuespillere. På den måde vidste Nikoline hvem hun skrev til. Og stadig inden skrivearbejdet startede gik hun i dialog med skuespillerne om rollernes muligheder. Det vil sige at der allerede inden prøveforløbet gik i gang lå to års lyst, leg og samarbejde.

STIG JARL: Tanken om samarbejde lyder rigtig, men hvis vi træder et skridt tilbage og ser på Statens Teaterskole, der uddanner både skuespillere, instruktører og scenografer, hvor er dramatikere så henne? I filmbranchen finder man sine samarbejdspartnere i uddannelsessektoren. Det samme gør sig gældende på Statens Teaterskole, men det er ikke et samarbejde, som involverer dramatikere. Spørgsmålet er, hvad der er bedst for dansk teater: En selvstændig uddannelse for dramatikere. Eller en uddannelse sammen med andre teaterarbejdere?

BO HR. HANSEN: En ting der netop har slået mig er, at man i filmbranchen taler et fælles sprog. Det kan muligvis give nogle begrænsninger, så det bliver svært at komme igennem med de lidt for skæve ting. Men i hvert fald er der et fælles sprog, som forstås overalt i branchen, mens folk taler meget forskelligt i teatermiljøet. Det er rigtigt nok, at det kan være givtigt med et fortsat anarki, hvor mange forskelligrettede holdninger mødes om et fælles teaterprojekt. Men det kan også bringe selve udviklingen af teksten i klemme.

UDVIKLINGSPENGE

JON STEPHENSEN: Udviklingen af ny dansk dramatik har selvfølgelig også noget med penge at gøre. Vi ville gerne sætte 5-6 projekter i gang, og så kun lade de to bedste blive til noget, men det har vi ikke råd til. I dag spilles stort set alle igangsatte forestillinger. I dansk film går man til Filminstituttet med ét projekt. Støtten man modtager derfra er øremærket, hvorimod man på teatret har en klumpsum. Kunne man forestille sig et teater, hvor man ansøgte fra gang til gang, så det var de absolut stærkeste ideer, der kom igennem? I dag hviler det for meget på teaterdirektørerne og deres forgodtbefindende.

NIKOLAJ SCHERFIG: Hvis man kigger på dansk film i 80'erne var det en katastrofe. Der blev lavet 8-10 film om året, som havde utroligt lave publikumstal. Der var desuden en tendens til, at europæisk film stod meget svagt over for amerikansk film. Man begyndte derfor at kigge på, hvad amerikanerne gjorde og man fandt ud af, at der både økonomisk og praktisk blev satset markant på selve udviklingen af manus. Det betød, at udviklingspuljen i Danmark blev sat op fra 1 til 5 millioner.

BO HR. HANSEN: Hvis jeg blev engageret til at skrive et stykke til f.eks. Nørrebro Teater – en ret utopisk tanke, - så kunne det være rart, hvis stykket ikke blev sat på plakaten, før det var færdigudviklet. Jeg har oplevet både succes og fiasko med stykker, der i høj grad blev til undervejs i prøveprocessen, men jeg har heldigvis også prøvet at skrive manuskripterne nogenlunde færdige på forhånd, hvilket har været godt for min helbredstilstand, da det andet er en ekstrem satsning og grotesk nervepirrende. Men jeg tror virkelig, det er på tide at sadle lidt om og satse på det gennemarbejdede manuskript.

En film ville man jo aldrig gå i gang med at lave før manuskriptet var stort set færdigskrevet – selvom der selvfølgelig kan forekomme ændringer undervejs. Måske ville det være en god ide for sådan en som mig at tage en teaterchef i hånden og gå til et teaterinstitut, tilsvarende filminstituttet og sige, at jeg godt kunne tænke mig en pose penge til udvikling af det her manuskript.

NIKOLAJ SCHERFIG: Man kunne måske forestille sig at 5-10 % af de tildelte penge på teaterområdet blev bundet op omkring udvikling af dansk dramatik. Så man ikke pinedød var nødt til at opføre de stykker man bestilte, hvilket var situationen i dansk film for 10 år siden. Den gang blev man nødt til at indspille filmene når instituttet havde lavet en manuskriptbevilling, også selv om det blev et dårligt manuskript. I dag bestiller man omkring 60-70 manuskripter om året, og der er ca. 20, som bliver realiseret.

STIG JARL: I gamle dage havde vi faktisk udviklingspenge hos Den Storkøbenhavnske Landsdels-scene.

JON STEPHENSEN: Det har vi i princippet stadig-

væk. Problemet er bare, at alt for meget bliver betragtet som ny dansk dramatik. De midler der er til rådighed fordeles ud på alt for mange forestillinger og går ikke til den reelt nyskabende dramatik.

TEATERUBUDET

JON STEPHENSEN: Og så lige en sidste ting: Der er for meget teater i Danmark, hvilket betyder at folk kommer til at fedtspille på midtbanen. Der er så mange teatre, at der ikke er publikum nok. Der bør levnes plads til nye teaterinitiativer, også selv om det betyder, at andre teater må lukke. På denne måde kunne man stille større krav. Ligesom en bedre økonomi ville betyde, at teatrene ikke var så afhængige af publikumssucceserne. I det øjeblik vi turde noget mere, ville der komme et større publikum. Og kvaliteten ville vokse markant. Det giver ingen mening, at ville bevare alle de gamle teatre, da det er med til at forsage en stagnering af teatret som nyskabende kunstart.

JOKUM ROHDE: I 90'eren var det som dramatikere ikke svært at få erfaring. Hvis du var god, var der nok steder at tage af. Hvad sker der nu, hvis antallet af teatre reduceres til nogle få steder med en masse penge, når du som dramatiker skal lave dine obligatoriske fejl? Hvor skal den unge nye dramatiker gå hen? Hvordan skal den ny dramatiker komme på banen?

LARS KNUTZON: Det virker i det hele taget som om, at der fra teaterdirektørernes side er en manglende vilje til at spille de nye, unge dramatikere. Årsagen skal måske findes i noget historisk. I 90'erne havde nogle af de unge stor succes, hvilket efter min mening skyldtes deres sans for tilværelsens mangfoldighed og for udviklingen i samfundet samtidig med, at de ramte en tone i tidens sprog, som publikum kunne forstå. Det skal de nye dramatikere lære. Derudover skal man også tænke på, at dramatikere position har ændret sig markant. Fra udelukkende at være litterat skal dramatikeren i dag være langt mere visuelt og scenisk orienteret, for det er den retning teatret har bevæget sig i. Scenekunsten er i dag blevet så mangfoldig i sit udtryk, at man ikke længe kan tale om dramatik i gammeldags forstand. Og spørgsmålet er, om dramatikeren er klar til at tage en sådan kolbøtte.

JON STEPHENSEN: Det er ikke de store teatres vigtigste forpligtigelse at samle de unge dramatikere op. De udvikler sig typisk på de mindre teatre. Og når jeg mener nedlæggelse af teatre, så er det ikke de helt små teatre men DST teatrene jeg taler om.

STÆRKERE TEATERPROFILER

STIG JARL: Det er realistisk at se på udbuds-/afsætningsituationen. Måske er der for meget teater. Men jeg er ikke sikker på, at en reducere betyder mere publikum. Vi må hellere profilere de teatre vi har tydeligere.

JON STEPHENSEN: ja profilerne skal strammes gevaldigt. For profilerne er i dag så åbne, at hver teaterdirektør har frit slag til at rede økonomien på sin måde.

STIG JARL: Der er tre udenlandske teatre, som jeg gerne ville lave i Danmark. Det ene er et Grips Theater, som er et stort børneteater i Tyskland. Inden for børneteaterområdet mangler Danmark et fyrtårn, som laver kvalitetsteater på en stor scene uden at det udspringer af teaterchefernes profitbegær (!)

Det andet teater er et Theater am Turm (TAT), der i Frankfurt er en kunstnerisk åben scene med noget der har karakter af sit eget Teaterråd. Svarende til dansk størrelsesorden forvalter de en bevilling på 12 – 15 millioner. Her kan kunstnere henvende sig med projekt-ideer, som teatret derpå kan sige ja eller nej til at udvikle. (TAT har faktisk netop mistet sin bevilling fra 2004!)

Det tredje er en slags pendant til Londons Royal Court, som er en scene for produktudvikling af national dramatik. For hvor er Det Kongelige Teater egentlig henne i forhold til udviklingen af ikke bare ny dramatik, men også af dramatikere på vej. Kunne man pålægge Det Kongelige Teater en særlig forpligtelse til at udvikle national dramatik – ikke bare spille den! Det Kongelige Teater, Landsdelscenerne, Det Storkøbenhavnske Teaterfællesskab og Det Danske Teater har alle en eller anden form for forpligtigelse til at spille ny dansk dramatik. Det er jo ment godt, men tænk hvis Danmark havde et sted hvor man kunne få lov satse fuldstændig helhjertet på dansk dramatik. Det er dog vigtigt at udviklingen af dansk

dramatik ikke bliver så centraliseret og at det gøres mindre attraktivt for andre at udvikle og spille dansk dramatik.

DRAMATIKEREN TILBAGE TIL TEATRET

STIG JARL: I gamle dage var dramatikeren i langt højere grad en del af teatret. Derpå fulgte en periode, hvor dramatikeren var en litterat, som sad derhjemme. I dag har vi den situation, at dramatikeren skal afsætte sin tekst til teatre, og det må være rædselsfuldt at have skrevet på noget, som ingen vil købe. Måske derfor er mange dramatikere indstillet på bestillingssituationen. For mig at se handler det om, at dramatikeren skal tilbage og være en del af teatret. Jeg mener ikke i en husdramatikerordning, men som en integreret del af det konkrete teater.

JOKUM ROHDE: Der er blevet talt en del om en teaterpendant til filminstitutkonstruktion, hvor der centraliseres nogle penge, som hovedsageligt kommer dramatikeren og manuskriptudviklingen til gode. Selv om jeg ikke er direkte uenig, ved vi dog alle sammen godt, at 90'ernes teatersucces skyldes at dramatikeren kom tilbage på teatret. Og det farligste der kan ske er, at dramatikeren flytter sig fra scenen igen. Vi må ikke bygge et elfenbenstårn med en masse penge, hvor særlingen nu sidder og udvikler særheder igen. Teksten skal være et aftryk af scenen. Scenen skal ikke være et aftryk af teksten. Det er det, det nye teater drejer sig om.

TEATERCHEFERNES POSITION

LARS KNUZON: Som jeg ser det, har det største problem med dansk dramatik i gennem tiderne været adskillige teaterleders manglende lyst til at støtte dramatikere.

Vi bliver nødt til at se på, om der overhovedet skal være teaterledere i traditionel forstand. Eller om der eventuelt skal være et kunstnerisk råd, som bestemmer, hvem der skal være teaterleder, og som fyrer vedkommende, hvis teatret ikke løber rundt. Det hele begynder og ender med teaterlederen og det vil det blive ved, hvis ikke der sker et eller andet.

JOKUM ROHDE: Det er da helt rigtigt underligt, at vi i Danmark har 4 års turnuser, men at de fleste teaterchefer bliver siddende i 12 år. I Tyskland er det dramaturgiaterne der styrer repertoiret. Dramatur-

giaterne cirkulerer landet rundt fire år ad gangen og det er sådan set dem der tegner teatrets identitet. Det er ikke så meget teaterlederen. Det hurtigt cirkulerende er noget man burde efterlyse.

LARS KNUZON: Når jeg hører ordet tysk teater, spænder jeg hanen på min pistol. Tysk teater er alt for litterært, og især når man forsøger at importere det til Danmark, virker det fortænkt. Det er i det hele taget fuldstændig overdrevent med den opmærksom, der er omkring den måde, tingene foregår i Tyskland på.

JON STEPHENSEN: Jeg er ikke helt enig i, at teaterchefernes perioder er for lange, for der skal en vis periode til at udvikle teatret, men jeg er helt enig i, at der skal stilles meget større krav til, at teatercheferne overholder deres forpligtelser.

STIG JARL: I den sidste teaterlovsbetænkning omhandlede et forslag, at der i højere grad skulle være teaterfaglig ekspertise inde i besættelsen af teaterchefstillingerne, også på de store teaterinstitutioner. Da betænkningen kom frem, gik teaterchefernes organisation fuldstændig bananas. Teatercheferne på institutionsteatrene var mest optaget af, at beslutningerne skulle træffes af politikerne, formentlig ud fra devisen; at politikere er til falds for de kendte. Man skulle i hvert fald ikke have "eksperter" til at vurdere teaterchefer!

For betænkningens forslag havde det stor betydning hvor mange organisationer der støttede sådan en tanke, og hvor mange der tog afstand fra den.

PRODUKTIONS BETINGELSERNE

STIG JARL: Måske er det mere relevant at kigge på produktionsbetingelserne. Når Robert Lepage laver f.eks *The Seven Streams of the River Ota* er det et "work in progress". De var på gæstespil i Danmark med 2 års mellemrum med samme forestilling, men de to produktioner var enormt forskellige, fordi der havde været råd til at udvikle forestillingen undervejs. Det er nogle helt andre opsætningsvilkår, vi ser herhjemme, hvor der typisk kun er et 7 ugers prøveforløb til rådighed. Der er ganske enkelt brug for flere penge til de enkelte teatre, men her kommer teatercheferne ind i billedet igen. For teaterchefer er produktionsnarkomaner. Så løsningen er måske sna-

rere at producere mindre teater og bruge flere penge til de enkelte produktioner.

JOKUM ROHDE: Jeg vil gerne være med til at opretholde, at næsten al støtten går til teatret selv, fordi jeg synes, at teatret er stedets kunst. Hvis vi ser på Berlin, så er stedets identitet meget stærk. Man kan så hade nogle identiteter og elske andre, men jeg synes vitterlig, at det er stederne, der skal styrkes. Dertil kommer at stedernes forpligtelser skal strammes, samtidig med at forpligtelserne skal have bedre økonomisk råderum.

LARS KNUZON: Noget tyder ganske rigtigt på, at hvis der overhovedet skal blive noget ud af danske dramatikere og ny dansk dramatik, så skal der flere penge til. Derudover er der behov for nogle retningslinjer for, hvordan pengene skal bruges. Der er simpelthen brug for, at nogen hjælper teaterdirektøren med at planlægge udviklingen af dramatikken, for sådan som det ser ud nu, eksisterer der ingen fælles strategi for, hvordan man bør produktudvikle. Enkelte teatre har dog haft readings, hvilket har vist sig at have en god fremtid i sig. Det burde være en pligt for alle direktører at have regelmæssige readings og at følge sin dramatik til døds.

NIKOLAJ SCHERFIG: Som situationen er nu, kan vi være ret sikre på, at der ikke kommer flere penge til teatrene. Så det handler helt sikkert om anden fordeling. Nu hvor der kommer et nyt Kunstråd, er det især vigtigt at gøre opmærksom på at det er enkeltproduktionerne og derigennem vækstlaget af unge dramatikere, der bør favoriseres.

STIG JARL: Vi bliver nødt til at have en dansk teaterlov, som satser på udvikling af dansk teater. Ja den skal også satse på produktion af dansk teater. Men forudsætningen for at vi kan have en produktion af kvalitetsteater er, at vi har en udviklingsafdeling, der udvikler ny dansk dramatik. Udviklingsafdeling - det må være det nye mantraord!

Samtalen er redigeret af **Annette Rosendahl**

Foto: Martin Zakora

Teater Grobs forestilling *Femme Finale* er udviklet sammen med dramatiker Lenemarie Olsen. Premierer var oprindeligt programsat til forår 2002, men da teatret skønnede, at en fortsat udvikling af stykket ville være til gavn for forestillingen, blev den

rykket til efteråret.

Femme Finale spiller fra 29. oktober – 20. november 2002 i Kanonhalen.

Udvikling eller afvikling af dansk teaterdramatik?

Forsvandt den nye danske dramatik, da vi trådte ind i et nyt århundrede? Blev den en anakronisme fra 90'erne, for nu skulle der ske noget nyt – og det med ny, dansk dramatik, det havde vi set så meget af? Måske ikke helt. For selvfølgelig er der stadig danske urpremierer på en række teatre, og visse scener har også pligt til at spille ny dansk dramatik. Men sker det bare pr. automatik eller hvad gør de enkelte teatre for at leve op til lyst og forpligtelser?

FORPLIGTELSE OG BESTILLINGER

De mest forpligtede overfor den danske dramatik er landsdelsscenerne og Det Kgl. Teater. Ifølge Teaterloven skal de tage særligt hensyn til værker af danske dramatikere. Det kan man fortolke ret frit ved f.eks. at spille en enkelt Holberg i en sæson. Men på landsdelsscenerne og nationalscenen tager man nu ikke så løst på det. De ser det ikke kun som en forpligtelse overfor danske klassikere, men nok så meget som en forpligtelse overfor den helt nutidige, nye, danske dramatik. Det gør de især ved at bestille nye værker hos danske dramatikere.

"Der kommer en hel del manuskripter til os, men der er ikke ret meget af det, vi hopper ud i. Vi har som regel selv ideer om, hvad vi vil og bestiller også en del selv hos dramatikere", siger dramaturg Jørgen Heiner fra Aarhus Teater.

Det samme er tilfældet på Det Kgl. Teater. "Vi har lige nu nogle bestillinger ude hos dramatikere. Som regel henvender vi os enten med en mere generel forespørgsel om, hvorvidt der er noget, de kunne tænke sig at skrive om, eller vi henvender os og spørger, om de kunne tænke sig at skrive om et bestemt tema eller til nogle bestemte skuespillere eller en bestemt scene. I to tilfælde har vi haft dramatikere, der selv har henvendt sig med synopsis eller et manus", fortæller Karen-Maria Bille, der er chefdramaturg på Det Kgl. Teater. Det rendyrkede bestillingsarbejde, hvor det færdige manuskript så kommer dumpende ind på teatret efter en vis tid, er hun dog kritisk overfor: "I den tid fra en bestilling afgives, til manuskriptet kommer, har alle nået at lave deres egne projekteringer af stykket, så det bliver næsten altid en skuffelse. Det har nået at blive sådan et fantomskuespil i de enkeltes hjerner". Derfor vil hun hellere i dialog med dramatikeren, når stykket er bestilt eller de har

udvist interesse for et manuskript.

"Det er mere styret i filmverden, end det er hos os. Jeg er lidt kritisk i forhold til måden, det sker på indenfor filmen med synopsis og treatments. Nogle er så durkdrevne, at hele ideen ligger i deres synopsis, og så er der ikke mere. Der skal individuelle processer til, man skal ikke kun bruge ét redskab - det er for fattigt. En dramtiker som Astrid Saalbach arbejder for eksempel på den gammeldags og selvpineriske måde med at lukke sig selv inde i halvandet år og skrive, mens andre har brug for, at der tages løbende stilling til deres manuskript". Der er mulighed og plads til at et forløb omkring et stykke kan tage tid, og en meget stor del af arbejdet omkring et drama ser aldrig dagens lys.

Men Karen-Maria Bille er ikke vild med tanken om, at man som dramaturg eller instruktør kan skubbe en dramtiker i en bestemt retning. "Det er min erfaring, at noget af det, der kan irritere dramatikere mest er, hvis man indleder med at sige, at sidst skrev du så godt om engle, kan du ikke gøre det igen? Diskussionerne er mere overordnede om dramaet og udviklingen i det".

Det er i den forstand ikke det brede tiltag til udvikling af dramatik generelt, Det Kgl. Teater koncentrerer sig om, men mest om det enkelte drama og dramatikeren - og i den sidste ende den produktion, det hele skal munde ud i.

På Aalborg Teater havde den tidligere ledelse et forfatterværksted, men det er der ikke råd til at genoprette i nær fremtid, beklager dramaturg Hanne Lund. Teatret har dog en lille og økonomisk hårdt ramt scene, som hun med tiden godt kunne drømme om at åbne for eksempelvis readings eller en form for dialog med publikum, siger Hanne Lund. Og ellers er processen forskellig fra stykke til stykke. "Sidste år havde vi for eksempel Aslak Moe heroppe til et udviklingsprojekt, hvor han sammen med skuespillerne arbejdede sig frem mod et skuespil – *Norresundby for ever*. Den slags forløb kræver meget, det kræver længere prøvetid, skuespillerne skal mødes tidligt og improvisere. Og det er selvfølgelig ikke alle dramatikere, det ligger for. I øjeblikket har teatret en dramatikerelev i praktik på dramatiseringen af Kirsten Thorups roman *Baby*, som følger forløbet og giver de input, han nu har at komme med til processen".

HUSDAMATIKER-ORDNINGEN

Siden 1973 har Aarhus Teater trukket penge ud af deres faste bevillinger til en husdramatiker. Dramatikeren er aflønnet som en førsteårs skuespiller, og tilknyttet teatret i to sæsoner. Husdramatikeren skal levere et stykke til gengæld, men teatret forpligter sig ikke til at opføre det – om end det som regel er udfaldet er samarbejdet. "Husdramatikeren bliver ret tidligt tilknyttet en instruktør og så har de selvfølgelig også hele dramaturgiatet som sparringspartnere. Ellers gør vi ikke noget direkte. Der er selvfølgelig megen snak frem og tilbage om, hvor langt dramatikeren er og hvordan det går med stykket". "Men de er overladt lidt til sig selv, indtil vi får det første udkast. Også fordi vi ikke vil blande os alt for meget. Man skal være varsom med at komme ind med dramaturgbrillerne på", mener teatrets dramaturg Jørgen Heiner. Generelt er der god mulighed for at komme i dialog på teatret, siger han. "Det er individuelt hvor meget dramatikere vil følge prøverne eller give deres stykker fra sig. Der er nok ikke mange instruktører, der vil bryde sig om at have forfatteren siddende til prøverne hele tiden, medmindre det er en løbende proces. Men vedkommende kan sagtens komme til prøverne og også påvirke processen".

Aarhus Teater har fornøjelsen af at huse dramatikeruddannelsen. Sidst producerede Aarhus Teater en enakter fra hver af de seks kommende dramatikere, i år er det spredt ud på landsdelsscenerne og Det Kgl. Teater af økonomiske årsager, med en samlet opførelse på Aarhus Teater til sidst. En af de tidligere dramatikerelever, Christian Lollike er i gang med at bearbejde et Schillerstykke for teatret, men ellers vil det ifølge Jørgen Heiner ikke være nogen ide at trække en fra dramatikeruddannelsen ind som husdramatiker. "Vi vil ikke bare tage en af dem som husdramatiker, det er ikke den vej, de skal med det samme. De skal ud og have nogle erfaringer først. Men det kunne være sjovt, hvis der var råd til at have en, der var dreven og en der var føl".

DRAMATIK DER SPILLES FREM

Et af de få steder, der konsekvent spiller ny, dansk dramatik, og som har en dramtiker tilknyttet hver produktion, er Teater Grob. De har på mange måder fundet deres egen måde at udvikle dramatikken på. Teatret finder ud af, hvilke temaer og koncepter, de

vil have på brædderne i sæsonens løb og henvender sig så som regel til en dramtiker – det er meget lidt, de får tilsendt uopfordret, siger Mette Kruse fra Grob.

"Dramatikeren kommer med en scene eller en synopsis eller en form for oplæg, som vi så laver en scenisk workshop ud fra, og som stykket udvikler sig over. Stykket kommer på gulvet tidligt hos os. Fra første prøvedag og indtil premieren kommer der så et færdigt manuskript. Optimalt ville vi gerne have et færdigt manus de to måneder før, men det kan ikke altid lade sig gøre". "Det er en risikabel måde at arbejde på, fordi det ikke altid bliver færdigt – vi har for eksempel lige måtte udskyde en forestilling fra foråret til efteråret".

Teater Grob har af og til fået penge fra blankbåndsmidlerne men har netop søgt og fået penge fra Teaterrådets pulje til fremme af ny dansk dramatik. Kravet til de projekter, der får støtte er, at de ikke bruger beløbet til en rigtig produktion, men kun til en form for workshopforløb – de bevilligede penge skal dække leje af lokale i en kort periode og løn til nogle spillere og andre involverede. "Vi har søgt til et projekt af dramatikeren Thomas Lagerman Lundme, som har udviklet et manuskript i nogen tid. Hans skrivestil vil vi gerne lave et skrivelaboratorium på. Den er anderledes end den hverdagsdramatik, Grob plejer at lave, han er mere rå og poetisk".

READINGS

Café Teatret har også fået penge fra blandt andet Blankbåndsmidlerne til det, der især er blevet deres måde at udvikle den danske dramatik på: Readings. "Vi synes selv, det er en ret god måde, vi gør det på. Intentionen fra starten var, at vores readings skulle være permanente. Det er de blevet, og det fungerer godt", mener Tine Berthelsen fra Café Teatret. "Vi kan ikke honorere alle dem, der gerne vil være med i vores readings, men vi har tilbuddet om, at de kan komme med. Langt de fleste, af de der har været med i en vores readings, går videre med deres stykker og har virkelig kunnet bruge det. På den måde har vi prøvet forskellige forfattere af. Vi har også selv opfordret nogle, for eksempel forfatteren Jan Sonnergaard, og nogle er gået videre med dramatikken, et par stykker fandt ud af, at det ikke var noget".

Det Kgl. Teater har også gennemført readings et

par gange. Dramaturg Benedikte Hammershøj Nielsen fra Det Kgl. Teater er lidt ambivalent overfor begrebet. "Jeg mener, det er vigtigt fra starten at definere, hvad man vil opnå med en reading. Og alt efter om man har været klar nok i sine definitioner, kan man få noget ud af det".

"For en helt ny dramatiker kan det sikkert være en hjælp at se, hvad skuespillerne skaber ud af deres tekst. Men hvis der ikke er noget talent, så hjælper en reading ikke noget. Og jeg tror for eksempel ikke, at man kan reade dramatikere, som ikke arbejder lineært frem. Readings egner sig nok bedst til det traditionelle, psykologiske, realistiske, naturalistiske drama". Benedikte Hammershøj er ikke så stor tilhænger af readings med plenumdiskussioner bagefter, men mener, at dramatikere har mere ud af dem, der foregår i et mere beskyttet miljø: "Hvor man taler om teksten i en lukket kreds. Man skal ikke glemme, at skuespillerne har kvalitative bud på, hvad de føler en tekst kan, og som dramatikeren kan bruge til noget".

Af de tre dramatikere fra Café Teatrets seneste reading, forventer Tine Berthelsen, at der kommer en opførelse ud af de to i hvert fald. Dem har de kontakt med og ser deres stykker løbende efter gennemskrivninger. "Hvis vi antager noget, er vi i løbende dialog, mens dramatikere skriver og vi prøver også at komme med bud og skubbe til dem".

MANGE MANUSKRIPTER SENDES UOPFORDRET

Men hvad hvis nu man er ung og håbe fuld, men fuldstændig grøn som dramatiker? Hvor skal man så henvende sig for at få hjælp og assistance til udviklingen af sit stykke? Så er der faktisk ikke mange døre, der automatisk åbner sig. Café Teatret og også landsdels-scenerne får en hel del uopfordret tilsendte manuskripter. De kommer ud af kuverterne og bliver læst, men der er uendeligt få af dem, der når frem til de scener, de er tiltænkt. Begrundelsen er manglen på ressourcer.

"Vi har mange, der sender stykker til os, og lige nu har vi ikke ressourcer til at starte et forfatterværksted igen. Men når jeg får noget, som jeg synes ser interessant ud, kan jeg give en tilbagemelding om, at det er interessant og at vi gerne vil høre mere fra vedkommende. Jeg noterer så også selv, at her er en dramatiker, som har sendt noget interessant, og som måske kan komme på tale, hvis vi skal bestille noget på et tidspunkt", siger Hanne Lund på Aalborg Teater – og det bør dog kunne indgyde lidt håb til de håbe-

fulde.

Café Teatret får også meget tilsendt. "Vi kunne godt tænke os at give en mere konstruktiv respons, men kan ikke til alle der skriver uopfordret. Hvis de ringer bagefter, kan vi sige noget, men vi kan ikke skrive detaljeret til hver enkelt – det er et kapacitets-spørgsmål", siger Tine Berthelsen fra Café Teatret. Som godt kunne tænke sig, at der også var ressourcer til, at man kunne spille et stykke bare en enkelt uge frem for, at det skal kunne bære én til to måneder på repertoire. "Der er blevet for meget opført, der ikke var færdigt, hvor instruktøren og skuespillerne skal feberredde en premiere. En dramatiker skal have lov til at gøre sit stykke færdigt på sine præmisser", mener Tine Berthelsen.

"Drømmen ville da være, at en dramatiker kunne gå i skrivehi med noget, længe før der er en deadline, og at man kunne give vedkommende friheden til ikke at være afhængig af publikum. Men det kræver nogle penge til de dramatikere, der bruger en måned på måske en enkelt scene", mener Mette Kruse fra Teater Grob. Sådan ser virkeligheden bare ikke ud lige nu, hverken på Grob eller de andre teatre.

Netop roen og friheden for dramatikere var en del af baggrunden for at starte foreningen Dramatikercentrum for et par år siden. Teatrenes penge går næsten udelukkende til produktioner og markedsføring af de samme produktioner, mener man i foreningen. Dramatikercentrum er et laboratorium for udvikling og fornyelse af dramatikken og dramatikeren i stedet, og derfor har foreningen lavet blandt andet workshops på dramatikernes egne præmisser. Men Dramatikercentrum lever af de bevillinger, der netop nu bliver færre og færre af.

"Det er mærkeligt, at man taler så meget om, at man skal støtte den danske dramatik, men når man så siger, der skal penge til at udvikle det, så er de der ikke. Men ny, dansk dramatik kommer jo altså ikke ud af den blå luft", siger Jørgen Heiner fra Aarhus Teater.

Derfor – fordi blå luft alene ikke giver gode dramatikere – er udviklingen af ny, dansk dramatik så vigtig. Det er der sådan set ingen på de danske scener, der er uenige i, og de fleste af dem gør også noget for det. De gør hvad de kan på de forskellige måder, der passer til deres stil og temperament. Men skal det virkelig rykke, lyder den kollektive bøn: Send venligst flere penge!

Rikke Rottensten

Canadiske dramatikere i Manitoba

Siden 1994 har jeg jævnligt arbejdet sammen med canadiske dramaturger, skuespillere og dramatikere. Både som dramaturg, instruktør og dramaturg. Det vil fortrinsvis være omkring mine erfaringer som dramaturg i samarbejde med dramatikere, denne lille artikel vil koncentrere sig. Først og fremmest forekommer Manitoba og i særdeleshed byen Winnipeg mig for øjeblikket at være centret for de mest fremadrettede udviklingsprojekter for dramatikere og deres tekstudvikling i Canada, dernæst inkluderer dette arbejde et usædvanligt tæt, nytænkende og omfattende samarbejde med skuespillere og dramaturger.

CANADISK/SCANDINAVISK MØDE I 2004

Rory Runnels er leder af MAP - Manitoba Association of Playwrights, og det er hans fortjeneste, at dramatikere har mulighed for at udvikle deres tekster gennem arrangementer, hvor skuespillere og dramatikere bor og arbejder sammen i op til flere uger og i døgn drift kan tilkalde dramaturger. I 2004 planlægger han et bredt canadisk/skandinavisk dramatikermøde i form af en Playwrights Colony, der foreløbig er planlagt som et månedlangt møde mellem dramatikere og dramaturger fra Canada, Sverige, Norge og Danmark. Skuespillere fra Winnipeg, Manitoba vil deltage og dramaturger fra Skandinavien vil arbejde med de canadiske tekster og canadiske dramaturger vil arbejde med de skandinaviske tekster.

Jeg deltog for et par år siden i en sådan Colony og blev aldeles overbevist om de mange muligheder som åbenbarede sig under det to uger lange ophold.

DANSK DRAMATIKERUDDANNELSE OG PLAYWRIGHTS COLONY

Det er klart, at jeg har spekulerede meget over, hvad den store forskel består i mellem Playwrights Colonies og henholdsvis vores dramatikeruddannelse og mulighederne for at være husdramatiker på et arbejdende teater. Fra mit eget arbejde som sceneinstruktør på store teatre ved jeg, hvilken total betydning skuespillere har for en dramatikers tillid til en teksts muligheder. Det har altid været i samarbejdet med skuespillerne, at jeg har udviklet mine tekster. Relativt sjældent - for ikke at sige aldrig sammen med dramaturger. Hos teatervante dramaturger har

jeg altid kunnet hente oplysninger og viden om konkrete problemer og spørgsmål som er dukket op. Sammen med indbudt publikum og skuespillere som ville diskutere med mig har jeg altid hentet stor hjælp og et væld af nye muligheder.

En stor vanskelighed ved den danske dramatikeruddannelses brug af skuespiller og dramaturg/instruktør synes at være, at den ikke altid kan respektere dramatikerens meget mere usikre og flydende arbejdsform, men ofte er tvungen til at kræve afsluttede dialogforsøg, meningsfyldte replikpassager. Derfor tvinger den af og til dramatikeren til at optræde velvidende om sin egen tekst - tilsyneladende på et for tidligt tidspunkt i tekstarbejdet. I en Playwrights Colony kommer nogle dramatikere med meget lidt udviklede tekstforsøg og andre med mere færdigbagte forsøg. Hver dramatiker har et sove- og arbejdssted samt hele døgnet rundt (måske lige bortset fra et par timer i den meget unge morgen) fri adgang til at få praktisk dramaturghjælp (sproglig og intellektuel kundskab blandet med absolut erfarende teaterpraktisk viden, som direkte leder til skuespillerviden og spillepraksis).

Jeg må tilføje, at her spiller det en stor rolle, at teaterlivet i Winnipeg ofte fungerer under så svære økonomiske vilkår, at mange instruktører/praktiske dramaturger og skuespillere sørgeligt nok er arbejdsløse. Eller som det er tilfældet nu, at de igennem årene har fået meget stor personlig og arbejdsmæssig udviklingsmulighed igennem deres deltagelse i disse dramatikerprojekter og nu ser frem til en mulig deltagelse som en virkelig kunstnerisk og håndværksmæssig udviklingsmulighed.

OPEN-DOOR-PROJEKTER

I Canada er dramatikere som andre skrivende personer henvist til universiteters og højere læreranstalters kreative undervisningskurser. Skuespillere i Manitoba har alle (hvis de har en mere formel uddannelse) et par universitetssemestre i ofte velfungerende mere eller mindre professionelle (skuespiller-teknisk set) kurser, og alle har spillet adskillige roller på deres respektive universiteter. Egentlige teaterskoler i vores forstand findes kun et par steder og er meget søgte og giver en meget alsidig skuespilleruddannelse. Men forbindelsen imellem dramatikere og disse uddannelser er ofte yderst lokal og vanske-

lig og sjældent så god for dramatikeren, som ofte lades tilbage i et utilfredsstillende halvgjort forhold til sin egne teksts muligheder.

Det er her Rory Runnels månedlige Open-Door-projekter i MAP's egne små studier spiller en afgørende rolle. I disse månedlige projekter mødes en dramatiker, hvis tekst er blevet valgt og givet til en praktisk dramaturg/instruktør (som betales af MAP) med ligeledes betalte skuespillere til en læsning som lige så ofte ender i en "med tekst i hånd opførelse" af særligt besværlige scener. Både skuespillere og instruktør/dramaturg samt ofte indbudte publikummer, stiller spørgsmål og forventer, at dramatikeren forsøger at svare, men det særlige er, at ingen forventer afsluttende svar. Snarere har der i årenes løb udviklet sig en gensidig refleksion over forskellige muligheder, altid fulde af respekt for dramatikerens egne muligheder for videreudvikling, og ganske ofte er disse eftermiddage (altid 4 timer) meget usentimentale og direkte dvs. fulde af tillid og respekt for dramatikerens og skuespillernes forskellige teater-tekniske erfaringer.

Når jeg har været dramaturg/instruktør, har jeg yderst sjældent optrådt som formidler imellem skuespillere og dramatikere. Det formidlende arbejde imellem dramatikerens tekst og skuespillernes eksistens i rollerne har altid været det forventede og muligvis også det nødvendige led, som jeg har været ansvarlig for i danske projekter af en slags lignende karakter, men jeg har altid følt, at hvis jeg holdt mund og lod tiden give dramatikeren mulighed for at arbejde med skuespillerne – ikke som instruktør men som den nødvendige anden del af selve det teaterriuelle, magien, den tredje del er publikum, - så ville mange manuskripter under udvikling virkelig udvikle sig på overraskende nye og fantasirige måder.

Personligt ville jeg ønske at vi i Danske Dramatikeres Forbund kunne hjælpe hinanden professionelt ved at afholde regelmæssige "Åbne-døre-møder", samt at vi kunne have råd til at betale skuespillere og dramaturg/instruktør for dette tilbagevendende udviklingsarbejde som uden tvivl ville harmonere fint både med ældre dramatikeres behov for at se enkelte sceneres muligheder samt passe unge nye dramatikeres reelle behov for øjeblikkelig hjælp og kollegial interesse godt.

Ulla Ryum

Fremme af ny dansk dramatik?

Forbundet har lige modtaget årsberetninger fra Teaterrådet, Litteraturrådet og Statens Kunstfond. Alle tre instanser støtter via deres midler direkte eller indirekte udviklingen af ny dansk dramatik.

Teaterrådets beretning vedrører støttefordeling 2002/2003. Af den fremgår det, at Teaterrådet i alt har ydet støtte for 62.240.000 kr. Derudaf er der bevilget 550.000 kr. til Fremme af ny dansk dramatik, hvilket svarer til under 1% af det samlede beløb! Støtten er fordelt til Caféteatret (Dramatikerworkshops og readings), Dramatikercentrum (workshop-række), Husets Teater (husdramatikere) og Danske Dramatikeres Forbund (MayDay-midlerne).

Litteraturrådet, som ifølge beretningens forord har lagt væk på "sin mulighed for at støtte forfatterens arbejde og konkrete litterære projekter", har i 2001 uddelt i alt 5.236.000 kr. gennem de otte genrebestemte puljer. En af disse puljer er dramatikpuljen. Den har med et rådighedsbeløb på 550.000 kr. uddelt 6 rejseløgater og 16 arbejdslegater i størrelsesordenen 15.000 til 35.000 kr.

Årsberetningen 2001 fra Statens Kunstfond er ikke lige så eksplicit formuleret i forhold til omfanget af støtten til udviklingen af ny dansk dramatik. Film- og teaterudvalgets fondsmidler på 7.600.000 kr. sigter på at opretholde og fremme skabende kunstneres produktion inden for både film, teater, dans og opera. Udvalget, der i år har støttet ud fra mottoet "færre men større", uddeler derfor legater og stipendiater til bl.a. både instruktører, lysdesignere og dramatikere. Indeholdt i de syv og en halv million er der i alt uddelt 125.000 kr. til tre bestillingshonorarer.

In progress

DATS mister tilskud

I sidste nummer af *Replikker* omtalte vi, at forbundet havde til hensigt at reagere på de bebudede nedskæringer i DATS's bevillinger.

I begyndelsen af juni 2002 sendte vi følgende brev og dramatikerstatements til kulturministeren, hvortil han efterfølgende svarede: "Vi har ønsket at prioritere en række områder som sundhed, ældreomsorg og børn – uden at hæve skattetrykket. Derfor har det været nødvendigt at gennemføre besparelser også på DATS. [...] Det er dog helt op til DATS, hvorledes besparelsen skal udmøntes."

Meddelelsen fra DATS lyder, at de nu arbejder på at genetablere ordningen, så det også i fremtiden bliver muligt for professionelle dramatikere at drage nytte af de fordele, der er ved at skrive dramatik til amatører.

Kære Brian Mikkelsen

Danske Dramatikeres Forbund er blevet orienteret om, at Kulturministeriet har besluttet at reducere bevillingen til Dansk Amatør Teater Samvirke med 500.000 kr.

Besparelsen betyder, at DATS må stoppe samarbejdet med professionelle dramatikere om ny dansk dramatik, hvilket Danske Dramatikeres Forbund finder yderst beklageligt.

DATS har tidligere haft mulighed for årligt at købe fire nye teaterstykker til en pris af ca. 60.000 kr. Derfor rammer besparelserne altså ikke kun amatørteaterområdet, men nedsætter 4 professionelle dramatikeres potentielle årlige indkomst med ca. 60.000 kr. Det kan vi på ingen måde billige.

Men det er ikke kun de økonomiske konsekvenser for den enkelte dramtiker, vi finder foruroligende. Muligheden for at udvikle dramatik til amatører giver nemlig den professionelle dramtiker en mulighed for at udfolde og dermed udvikle sit kreative potentiale, idet amatørteatrets produktionsramme er markant anderledes end det professionelle teaters. Forsvinder denne mulighed, forringes vilkårene for udvikling af ny dansk dramatik. Det kan få en betydning, der rækker langt ud over amatørteatrets

grænser.

Idet vi ikke kan forestille os, at det har været ministerens hensigt at ramme de professionelt udøvende dramatikere via sin besparelse, må vi, som repræsentant for nogle af de dramatikere, der har haft glæde af samarbejdet, og hypotetisk set også dem, der bliver frataget muligheden, på det kraftigste fraråde denne disposition.

Statements fra nogle af vores berørte medlemmer vedlægges.

Med venlig hilsen
Danske Dramatikeres Forbund

DRAMATIKERSTATEMENTS VEDR. BETYDNINGEN AF AT SKRIVE FOR DATS:

"Teatret er – som ingen anden kunstart – på én gang umiddelbart, ligetil, dybt folkelig og ekstremt professionelt krævende. Ved at etablere samarbejder mellem professionelle og amatører nærer man ganske enkelt teatrets rødder. Man får det ud og tilbage på de ydmyge brædder, og man får almindelige, teaterglade mennesker engageret i tidens udtryk.

I 2000/2001 skrev jeg på opfordring – og honoreret – af Dansk Amatør Teater Samvirke et stykke, Sommerfest under jorden, som i oktober 2001 fik premiere på Brønderslev Amatør Scene (BAS). Jeg deltog i flere møder med de uhyre veloplagte, interesserede og energiske folk fra BAS, og hele forløbet op til premieren blev for mig det mest spændende stykke teaterarbejde jeg nogen sinde har været med i. Opførelsen af den færdige forestilling var for os alle sammen en uforglemmelig fest.

At reducere bevillingen til DATS og således begrænse dets handlemuligheder, det er teatermæssigt, kunstnerisk og folkeligt, et af de allermest forkerte steder at spare. Tværtimod bør man give DATS den bedst mulige baggrund for at det kan fortsætte og udvide sin dygtige, kompetente og livgivende virksomhed."

Jens Smærup Sørensen

"Ud over den almene tilfredsstillelse ved at få en bestilling, nogle penge og et stykke opført, er det specielt godt ved DATS,

· at man kan arbejde med mange karakterer, da de ikke koster noget, modsat på de fleste mindre prof. teatre, hvor hver enkelt spiller er en solid og ekstra udgift. Det er altså en god og udviklende mulighed for dramatikeren.

· at mens de fleste professionelle stykker kun - med enkelte undtagelser - bliver opført en periode på et teater og derefter forsvinder på fjerne hylder, har et stykke gennem DATS en stor chance for at blive opført mange gange i forskellige foreninger. Hvilket altså er en dokumentation for, at man for få penge får dansk dramatik ud til en meget stor kreds af mennesker i hele landet."

Arne Forchhammer

"Muligheden for at sætte en hel lille landsby af mennesker på scenen: gamle, gale, gode og ganske, ganske almindelige. Det ligger normalt ikke inden for den gængse teaterdirektørs ønsker og muligheder."

Sven Holm,

"Fra et kunstnerisk synspunkt, betyder det meget, at man kan arbejde med andre genrer end de gængse, og at man kan tage temaer op, som det professionelle teater negligerer. For mig, der mest har skrevet for de mindre teatre, har det også været berigende at kunne skrive for et større persongalleri [...]"

Kaj Himmelstrup

"Som dramtiker er det fantastisk lærerigt at få lov til at arbejde i en målestok, der lægger op til at tage fat i de store emner – en samtidsdramatik, der rækker ud over 'dagligstuen's' psykologiske rum, åbner for nye dimensioner, og udfolder de af teatrets virkemidler og det magiske potentiale, der kan formidle de store historier."

Ann Sofie Oxenvad

Læserbreve

Kontingentrabat?

Mine indtægter gennem forbundet har de to sidste år stået i stærk kontrast til kontingentets størrelse. Spørgsmålet har meldt sig: Skal jeg melde mig ud? Jeg er formentlig ikke den eneste, for hvem problemet er aktuelt. Derfor dette indlæg.

To ting taler i mit tilfælde for en udmeldelse. Dels økonomien, dels min alder, der siger mig, at jeg ikke er fremtidens mand i dansk teater. Men der er også noget, der taler for at blive. Mere end 30 års medlemskab, heraf 8 i det trælse bestyrelsesarbejde, har lært mig, hvor nødvendigt det er at tage del i den teater- og kulturpolitiske kamp, Emma Gad satte i gang i 1906. Medlemskabet er mit bidrag til den kamp, og det taler for at blive - sammen med håbet om, at det kunne jo være - Jeg har ikke besluttet mig endnu, for dilemmaet er faktisk også forbundets. En fagforening må være stærk, ikke kun økonomisk, men også i den forstand, at den kan tale og handle på vegne af en bred og samlet dramatikerstand. En høj organisationsprocent må være et vigtigt mål for forbundet. Bestyrelsen gør tilsyneladende meget for at hverve nye medlemmer, men opgaven må også være at holde på de gamle. At mildne luften for dem, der er ramt af indtjeningssvigt og fristet til at gå, kunne være et af midlerne til at nå det mål.

Det vil naturligvis kræve både en undersøgelse af behovet og en masse overvejelser om, hvordan en eventuel "kontingentrabatordning" bedst kan etableres, så det ville være overilet af mig at fremsætte et konkret forslag. Men jeg tror, at problemet fortjener at blive behandlet. Derfor beder jeg om, at følgende forslag må blive fremsat på førstkommande generalforsamling.

"Det pålægges bestyrelsen at undersøge behovet og muligheden for at etablere en ordning, der minimerer kontingentet for medlemmer, hvis indtjening ikke står mål med kontingentet."

Med venlig hilsen
Kaj Himmelstrup

PS 1. Der findes fagforeninger, der opererer med nedsat kontingent for medlemmer under for eksempel indtægtsløse orlovsperioder - og for pensionister.

-

Kære Kaj Himmelstrup.

Vi er i bestyrelsen opmærksomme på problemet. Du er ikke den eneste, der har henvendt sig om kontingentproblemet for ældre eller indtægtsløse dramatikere.

Vi er i gang med at undersøge konsekvenserne af en rabatordning for ældre dramatikere, samt mulige modeller.

Det er vigtigt, at dramatikerforbundet er for alle - og ikke kun for de unge - og dem der har råd. Men samtidigt har dramatikerforbundet, som mange andre små forbund, en skrøbelig økonomi, der bliver mere og mere kontingentbaseret. Tingene skal balancere.

Jeg tror godt, jeg kan love, at vi kommer med et forslag på generalforsamlingen.

Nikolaj Scherfig

MAFO Meddelelser fra andre forbund og organisationer

Biblioteksafgift – send ansøgning og klag – NU

Nedenstående opfordring har vi modtaget fra Dansk Forfatterforening. Hvis du har fået udgivet din dramatik kan det være yderst relevant læsestof. Ansøgningsfristen er overskredet, men det er klagefristen ikke.

Har du optjent under kr. 5.000 i biblioteksafgift så send endelig en ansøgning til Litteraturrådet om at få del i de 400 legater. Ansøgningskemaet, du modtog sammen med opgørelsen fra Biblioteksstyrelsen, SKAL anvendes. Vedlæg meget gerne det udfyldte skema et brev, hvori du forklarer, hvorfor netop du bør have andel i puljen.

Opfylder du kriterierne behøver du ikke at sende et brev med, men det vil nok være en rigtig god ide at vedlægge skemaet et brev, hvori du forklarer, hvorfor netop også du bør have andel i disse penge.

Har du optjent under kr. 5.000, men opfylder du i øvrigt ikke kriterierne for puljen, så send alligevel ansøgningskemaet vedlagt et brev, hvori du forklarer, hvorfor du alligevel bør have et af legaterne.

Det ledsagende brev må meget gerne være skrevet med megen omhu, så alle relevante aspekter kommer med i din begrundelse for, hvorfor du bør have et af legaterne.

Send ansøgningskemaet og brevet så hurtigt som muligt til Litteraturrådet. Husk at ansøgningen skal være afleveret til Litteraturrådet senest den 1. september 2002, og at du skal vedlægge en kopi af din opgørelse fra Biblioteksstyrelsen.

Er du fagforfatter, kunne du eventuelt maile til Litteraturrådet og spørge hvad der forstås ved kriteriet "almenkulturel faglitteratur", således at du kan målrette dit ledsagende brev til dette kriterium.

Er du i tvivl om, hvordan skemaet skal udfyldes, så tøv ikke med at ringe til Litteraturrådet på 33 74 45 00. Du kan også maile til Litteraturrådet på lr@kunstsekretariat.dk.

Er du utilfreds med, at der er en bundgrænse på kr. 5.000, og at du er faldet for denne grænse, der er indført med tilbagevirkende kraft, kan du klage til Biblioteksstyrelsen eller Kulturministeren. Du kan også klage begge steder samtidig. Når du får Biblioteksstyrelsens svar kan du klage til Biblioteksafgiftsnævnet. Klager du, bør du være meget grundig med din begrundelse for klagen.

Klagefristen til Biblioteksstyrelsen er den 15. oktober, men klag hellere med det samme.

Vær også meget opmærksom på, om du tror, at der er noget der er glemt i bibliotekernes registrering. Mener du, der er det, skal du også klage til Biblioteksstyrelsen.

Kurser og seminarer

HUSK, AT OPLYSNINGER OM NYE KURSER OG SEMINARER LÆGGES LØBENDE UD PÅ:

www.dramatiker.dk/nyheder/meddelelser.asp

Efterårets læsekreds

Det at blive en god dramatiker er ikke noget, man kan lære ved blot at sætte sig på skolebænken og studere faget. Men man kan uden tvivl lære noget af at læse, analysere og diskutere andre forfatteres stykker. Man kan lægge nyt gods ned i rygsækken med erfaringer om dramatik, hvis man beskæftiger sig indgående med andre dramatikeres tekster.

I de sidste par år har Danske Dramatikeres Forbund arrangeret en velbesøgt læsekreds for medlemmerne. En kreds af dramatikere har mødtes en gang om måneden med undertegnede, dramaturg Jesper Bergmann, for bordenden. Vi har diskuteret nyere udenlandske teatertekster og har forsøgt at undersøge forfatterens 'metode' – hvorledes arbejder en given tekst med dialog, plot, figurtegning, tema osv.

Læsekredsen begynder igen til efteråret og tager hul på fire nye stykker – et svensk, et tysk og to fra USA. Tre af de fire stykker har premiere i efteråret på københavnske teatre, men vi læser teksterne inden premieren. Efterårets program i læsekredsen er:

Onsdag den 11. september kl. 19.30
· Martin Montelius: *Lunkent kaffegrus* (spilles på Får 302).

Onsdag den 2. oktober kl. 19.30
· Neil la Bute: *I skikkelse af* (Café Teatret).

Onsdag den 6. november kl. 19.30
· Theresia Walser: *King Kongs døtre*

Onsdag den 4. december kl. 19.30
· Tony Kushner: *Hjemmeliv/ Kabul* (Det Kgl. Teater).

Deltagerne i læsekredsen vil få tilsendt teksterne på dansk i god tid inden møderne. Man må regne med at bruge 4-8 timer på at forberede sig med læsning af teksten inden hvert møde – og hvis man ikke kan afse tid til det, så giver det ikke mening at deltage i læsekredsen.

REPLIKKER NR. 2, 2002

Der er plads til 16 deltagere, og deltagerbetalingen er på 300 kr. for efterårssæsonen. Man melder sig til ved at ringe til Danske Dramatikeres Forbund på tlf. 3345 4035.

Kursusudvalget består af: Vivi Bruus, Lone Thau og Annette Finnsdottir.

Jesper Bergmann

DEVELOPMENT SKILLS – et todages MEDIA Desk seminar

MEDIA Desk Danmark afholder 11-12 september 2002 et todages seminar under overskriften DEVELOPMENT SKILLS.

Seminaret afvikles i København og henvender sig til manuskriptforfattere samt alle andre professionelle filmfolk, der er interesserede i at arbejde kreativt med at skabe gode historier.

Seminaret er tilrettelagt af ARISTA. Pris 1 dag kr. 300,-. Pris 2 dage kr. 450,-.

Yderligere information og tilmelding på tlf.: 33 74 34 42 eller media@centrum.dk.

Uddannelse på DRAMATISKA INSTITUTTET

DRAMATISKA INSTITUTTET i Sverige starter januar 2003 nye uddannelseshold i Dramatik/Dramaturgi, Regi för teater og Teaterteknik. Forbundet har modtaget følgende kursusbeskrivelse.

DRAMATIK/ DRAMATURGI 7 TERMINER

Kärnan i utbildningen är det handledda skrivandet: från de första terminernas kortare övningar till större pjäser och dramatiseringar längre fram. Handledare är huvudlärarna (Claes Peter Hellwig och Mia Törnqvist) samt olika gästhandledare.

UDDANNELSE PÅ DRAMATISKE INSTITUTTET

Studenterna tränas också att läsa och spegla varandras texter. Flera av de texter som skrivs under utbildningen möter de andra yrkesfunktionerna inom DI:s teaterklass. En längre praktik görs på teatrar med tonvikt på dramaturgi. Fler teoretiska inslag förekommer under hela utbildningen: repertoarkunskap, dramaturgiska seminarier, researchmetodik, orientering i upphovsrättsliga frågor m.m.

REGI FÖR TEATER 7-8 TERMINER

Studierna består av tre huvudområden: att arbeta med skådespelare, att arbeta med teaterns övriga yrken samt den mer teoretiska delen som innehåller dramaturgi, repertoarkunskap, föreställningsanalys, teaterhistoria, samhällsanalys mm. Undervisningen leds av huvudläraren (Martha Vestin och Ragnar Lyth) men studenten möter även ett stort antal gästlärare under utbildningen. Tillsammans med DI:s övriga teaterstudenter genomförs produktionsövningar, i början i liten skala och mot slutet av utbildningen gör registudenterna hela teaterföreställningar i samarbete med teatrar.

TEATERTEKNIK 6 TERMINER

Utbildningen vänder sig till dig som vill specialisera dig. Den första terminen ger en gemensam och grundläggande undervisning i ljus teknik, ljudteknik och scenteknik. Termin två startar specialiseringen mot: Ljusdesign, Ljuddesign eller Teknisk produktionsordning I teaterklassen samarbetar du med framtidens blivande regissörer, dramatiker, scenografer, maskörer och producenter. Termin fyra utgörs av huvudsakligen praktiska studier på teatrar samt i skolproduktioner. Det sista utbildningsåret är individuellt och består av praktikarbeten förlagda till teatrar, projektarbeten samt individuellt upplagda kurser.

Ansögningsfrist: 15. september 2002.

Yderligere information kan fås ved henvendelse til:
Dramatiska Institutet
+46 (0)8665 13 17
www.draminst.se

25

Legater og stipendier

HUSK, AT ANSØGNINGSFRISTER M.M. OFFENTLIGGØRES LØBENDE PÅ:

www.dramatiker.dk/nyheder/meddelelser.asp

Hæderspriser og legater gøres skattefrie

Som nævnt i sidste nummer af *Replikker* har der været stillet forslag (lovforslag L188) om at fritage visse hæderspriser og legater for skat. Dette forslag er nu vedtaget. Loven er gældende fra indkomståret 2002 og frem, hvilket i praksis betyder, at der ikke skal betales indkomstskat af de fritagelsesberettigede legater eller hæderspriser, som er modtaget i 2002.

Betingelsen, for at det pågældende legat kan fritages for skat, er i grove træk, at der skal være tale om et uansøgt engangsbeløb, som udelukkende har karakter af anerkendelse af modtagerens kunstneriske fortjeneste. Som eksempler på fritagelsesberettigede legater kan nævnes Allenlegatet, Forbundets Hæderspris, Thomas Møllers Rejselegat og Rindoms legat.

Lovændringen kan læses i sin fulde længde på skatteministeriets hjemmeside:

http://www.folketinget.dk/samling/20012/lovforslag_som_vedtaget/L188.htm

MayDay-midlerne

Forbundet må desværre meddele at MayDay-midlerne, der kan ansøges til dramaturgisk bistand eller research, allerede er uddelt for sæsonen 2002/03.

At midlerne allerede er brugt skyldes en kombination af en usædvanlig stor ansøgningsinteresse og en lille pulje. Som en konsekvens af denne store interesse og ud fra en formodning om at den vil fortsætte overvejer MayDay – udvalget at nedlægge den løbende søgemulighed og i stedet lave én eller flere koordinerede ansøgningsrunder.

Det annonceres her i *Replikker* samt på www.dramatiker.dk når der er truffet endelig beslutning, men under alle omstændigheder betyder den tomme kasse,

REPLIKKER NR. 2, 2002

at vi ikke kan imødekomme flere ansøgninger før Teaterrådet til næste forår har bevilget en ny pose MayDay – midler.

Ansøgning til legatophold på Klitgården

Klitgården er et refugium for videnskabsmænd, forskningsmedarbejdere og kunstnere, som har brug for at kunne koncentrere sig om et projekt eller et værk. Der er i alt plads til 15 personer.

Den enkelte gæst får et værelse med arbejdsbord og adgang til fælles møderum, opholdstuer og en skrivestue. Derudover er der tre atelierer. Tre daglige måltider bliver serveret.

Legatopholdet skal finde sted i efteråret 2002 eller i foråret 2003. I den forbindelse skal vi oplyse, at Klitgården er lukket fra d. 13. december til d. 6. januar.

Legatet dækker opholdsudgifterne på Klitgården i 2 uger, på nær en egenbetaling på 100 kr/dag. Egenbetalingen er blevet indført af Fondens bestyrelse for at få de forholdsvis begrænsede legatmidler til at strække længere.

Yderligere oplysninger om forholdene på Klitgården kan fås ved henvendelse til Lotte Rohde, tlf. 96 79 19 99.

Medlemmer af Dansk Kunstnerråds medlemsorganisationer kan ansøge ved at indsende en kort beskrivelse af deres planer for opholdet, samt relevante personoplysninger til:

Dansk Kunstnerråd
Rosenvængets Allé 37, 1.
2100 Kbh Ø.
Ansøgningsfrist d. 10. september.

Ansøgning til Hirsholmenes kunstnerboliger

Naturreservatet Hirsholmene ligger knap en times sejlads fra Frederikshavn og huses af 4 fastboende. Den øvrige bebyggelse bruges i dag som sommerhuse,

hvoraf Dansk Kunstnerråd har to boliger til rådighed til brug for arbejdende kunstnere.

Fyrassistentboligen og Lodsgården har henholdsvis 3 og 4 sengepladser, stue og arbejdsværelse. Til Fyrassistentboligen hører et atelier og til Lodsgården et elektronisk klaver.

Arbejdsophold af mindst en måneds varighed kan tildeles medlemmer af Dansk Kunstnerråds medlemsorganisationer eller tilsvarende organisationer i udlandet.

Ansøgninger sendes til:
Dansk Kunstnerråd
Rosenvængets Allé 37, 1.
2100 Kbh Ø.

Ansøgningsfrist for perioden april-december 2003 er 7. oktober 2002.

Ansøgning til Litteraturrådet

Næste frist for ansøgninger til Litteraturrådet er 1. oktober 2002.

Litteraturrådets opgave er at støtte frembringelse og udbredelse af litteratur, herunder dramatik. Det gøres blandt andet ved at uddele kortvarige arbejds- og rejselegater til fortrinsvis professionelle, erfarne dramatikere inden for teater, tv, radio og film.

Hvor mange midler, der i 2002 er afsat til dramatik vides endnu ikke, men i 2001 var puljen på 550.000 kr.

Yderligere oplysninger hos Litteraturrådet:
tlf.: 33 74 45 00, www.kunstsekretariatet.dk

Kulturstøttelinks

Har du mulighed for at gå på nettet, kan du med fordel søge yderligere oplysninger om kulturstøtte på følgende hjemmesider: www.kum.dk, www.kulturnet.dk, www.kulturtilskud.min.dk, www.norden.org og www.mediadesk.dk.

27

Meddelelser fra kontoret

Opdatering af database

Husk, at indholdet i databasen på forbundets hjemmeside www.dramatiker.dk, er med til at præsentere dig som dramatiker. Det er derfor vigtigt at dine personlige data, samt værklister er opdateret. Har du mistet dit password så send en mail til admin@dramatiker.dk.

Personaleændringer i administrationen

ANNETTE ROSENDAHL GÅR PÅ BARSEL

Pr. 26. august 2002 går Annette Rosendahl på barsel, men vil dog fortsat fungere som redaktør på *Replikker*.

ANSÆTTELSE AF STUDENTERMEDHJÆLP

Henning Basballe er pr. 2. september startet på kontoret som studentermedhjælp 14 timer om ugen. Henning er 26 år og læser teatervidenskab. Arbejdsopgaverne vil udover almindeligt forefaldende kontorarbejde blandt andet være vedligeholdelse af forbundets hjemmeside, samt indsamling af materiale til *Replikker*. Mail: hgb@dramatiker.dk

BIRGIT GILLAND HAR FRATRÅDT SIN STILLING

Birgit Gilland, der siden november har været ansat som forbundets juridiske konsulent er fratrædt sin stilling d. 30. juni 2002. Forbundet ønsker Birgit held og lykke fremover.

NY JURIDISK KONSULENT

Forbundet har fra september 2002 ansat Cæcilie Nordgreen, der tidligere har været ansat som jurist hos Danske Filminstruktører. Cæcilie ansættes som juridisk konsulent og skal bl.a. varetage overenskomst- og kontraktforhandlinger på spillefilmsområdet. Mail: cn@dramatiker.dk

Medlemmer

Indmeldelser

Julie Thor Fryd (f. 1979) er blevet indmeldt i forbundet pr. 15. juni 2002.

Preben Lorentzen (f. 1960) er blevet indmeldt i forbundet pr. 15. juni 2002.

Stefan Jaworski (f. 1973) er blevet indmeldt i forbundet pr. 15. juni 2002.

Karen Balle (f. 1962) er blevet indmeldt i forbundet pr. 15. juni 2002.

Udmeldelser

Bo Stendel Larsen er blevet udmeldt af forbundet pr. 1. januar 2002, da han grundet flytning ikke kan lokaliseres.